

X. Prof. dr hab. Marian Nowak
Katedra Pedagogiki Ogólnej
Instytut Pedagogiki KUL
w Lublinie

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Marii MISIK

napisanej na temat

**„Elementy pedagogiki personalistycznej w polskiej refleksji o
wychowaniu. Idee – inspiracje – rekonstrukcje”**

Cieszyn, 2024, str. 378

Instytut Pedagogiki

Uniwersytet Śląski

w Katowicach

pod kierunkiem Pani Prof. dr hab. Ewy Ogrodzkiej-Mazur

Promotor pomocniczy Pani dr hab. Jolanta Suchodolska, prof. UŚ

Dysertacja Pani mgr Marii Misik wpisuje się w bardzo potrzebny do podjęcia i aktualny problem pedagogicznych badań w zakresie zarówno współczesnych kierunków pedagogicznych, pedagogiki porównawczej, historii i teorii wychowania, jak zwłaszcza filozofii wychowania – szczególnie zorientowanej personalistycznie, wnosząc zarazem niezwykle cenny wkład do współczesnych badań w zakresie pedagogiki – w tym pedagogiki personalistycznej. Ważność podjętej problematyki, poza oczywiście pedagogiką personalistyczną, rozpościera się na obszary takich dyscyplin jak: pedagogika ogólna, teoria wychowania, pedagogika katolicka, historia wychowania i myśli pedagogicznej, pedagogika społeczna, pedagogika kultury, pedagogika szkolna, a także filozofia, teologia i etyka.

Staranne i erudycyjne opracowanie faktu obecności i rozwoju pedagogiki personalistycznej w polskiej refleksji o wychowaniu, przedstawione w bardzo logicznym i usystematyzowanym wywodzie w całym opracowaniu, tym wydatniej podwyższa rangę rozprawy, która w sumie prezentuje się jako dzieło bardzo dojrzałe i dopracowane pod każdym względem.

Tak prezentujące się dzieło rodzi szczególne zainteresowanie mojego środowiska uczelnianego, gdyż wnosi poważny wkład w budowanie tożsamości „pedagogiki lubelskiej” reprezentowanej przez środowisko akademickie KUL, ale także struktury powstałe w symbiozie i współpracy z tym nurtem uprawiania myśli pedagogicznej. Na podkreślenie zasługuje przyjęta metodologia analiz – także porównawczych, pozwalająca poszczególnym ośrodkom i współczesnym kontynuatorom personalistycznych podejść w pedagogice ująć wyraziściej własną specyfikę oraz jej percepcję.

Praca posiada tym większą wartość, że podejmuje badania z pewnego, jakby koniecznego dla swojej wiarygodności geograficznego dystansu, jakim jest chociażby to spojrzenie z pięknej *górzystej krainy* (z Ustronia i Cieszyna przecież!) na cały pejzaż występowania polskiej myśli pedagogicznej zorientowanej personalistycznie.

1. Historyczny i metodologiczny charakter badań Autorki dysertacji

Rozprawa, według opinii samej Autorki (wyrażonej m.in. już we *Wstępie* – na stronie 17 i następnych), jako swój cel przyjęła analizę i reinterpretację „uwarunkowań, rozwoju, oddziaływania i perspektyw personalistycznych idei w różnych nurtach polskiej refleksji pedagogicznej” (s. 5, 17). Analiza ta w sposób szczególny wydaje się nawiązywać do dzisiaj już rzadko spotykanego, a przecież bardzo cennego w nauce, tradycyjnego rozumienia ideologii jako nauki o ideach – czyniąc w tym przypadku przedmiotem analizy idee i doktryny personalistyczne, przez sięganie zarówno do historii, jak też do ich źródeł, również do analiz porównawczych oraz recepcji tych idei.

Chociaż nasze poznanie zwykle posiada charakter fragmentaryczny i aspektowy, na szczególne podkreślenie zasługuje dążenie do zaprezentowania pełnego obrazu pedagogiki personalistycznej w polskiej refleksji o wychowaniu, rozpatrywanej przy zastosowaniu metody historycznej i hermeneutycznej. Tego rodzaju podejście badawcze wnosi ważny wkład nade wszystko w systematyzację idei oraz ich występowania w koncepcjach i ujęciach teoretycznych wychowania personalistycznego; analizę poglądów wybranych teoretyków wychowania i ich wysiłków zarówno teoretycznych jak i wychowawczych, podejmowanych w konkretnych sektorach pracy dydaktyczno-wychowawczej; a to wszystko z kolei pozwala na lepsze zrozumienie aktualnych problemów oświatowych i wychowawczych, zwłaszcza ich specyficznych cech i możliwości w konkretnych miejscach; a nie bez znaczenia pozostaje również zaspokajanie pragnienia wiedzy poszczególnych ośrodków naukowych o własnej tożsamości i specyfice myślenia rodzimej pedagogiki.

Dla mnie osobiście rozprawa posiada wielkie znaczenie przez uwzględnienie nawet moich publikacji, wnoszące dla mnie znaczącą pomoc w spojrzeniu jakby w odbicie lustrzane zawarte w opracowaniu na temat moich opracowań i stanowiska, co uważam za wydatną pomoc dla mnie w systematyzacji nawet mojego podejścia i zrozumienia jak moje podejście do pedagogiki personalistycznej może być przyjmowane w percepcji innych badaczy. Stanowi to dla mnie bardzo cenną pomoc do realizowania dalszych analiz, a nawet do uzupełnienia mojego dotychczasowego podejścia o aspekty zauważane przez Autorkę (ale też innych) jako mało jasne, czy może nawet dotychczas pomijane, ale też może jeszcze trudne w zrozumieniu ich.

Autorka wielopłaszczyznowo rozważa badaną problematykę, zwracając uwagę nie tylko na stronę faktograficzną rzeczy, ale także na podłoże i przyczynowość poszczególnych idei i doktryn personalistycznych obecnych w polskiej myśli pedagogicznej. Takie podejście umożliwia Doktorantce ustalenie podstawowych prawidłowości, których poszukiwanie zapowiada we *Wstępie* oraz co odzwierciedla bardzo logicznie ujęty spis treści rozprawy z jej kolejnymi logicznie następującymi po sobie trzema częściami.

Nade wszystko cenne w rozprawie jest to, że w *Części I-szej*, Doktorantka zaprezentowała zagadnienia metodologiczne własnych badań nad ideami i doktrynami pedagogicznymi. Ujęcie historyczne, źródłowe i przyczynowe genezy oraz rozwoju idei personalistycznych, pozwoliło Doktorantce na przygotowanie swoistego pola badań, nad którym, w następnych częściach podjęła analizę wychodząc od źródeł personalizmu. Taki porządek pozwalał na ustalenie uzasadnionych naukowo prawidłowości badanych i analizowanych faktów oraz zamieszczenie ich jako wyniku przeprowadzonych analiz i nawet zaprezentowanie dobrze zaprojektowanej kwerendy materiałów źródłowych. Szczególnie też ważne jest w ostatniej części rozprawy podjęcie się próby rekonstrukcji wybranych stanowisk polskich pedagogów personalistycznych, świadczące o bardzo dojrzałym własnym stanie wiedzy i rezultacie podjętych analiz, pozwalających na takie ujęcie.

Ogólnie możemy stwierdzić, że tego rodzaju badania niosą ze sobą nie tylko rejestrację doświadczeń i propozycję rozwiązań i nie tylko poszerzają naszą wiedzę, ale z natury rzeczy bardzo chronią przed jednostronnością i zagrożeniami zagubienia perspektywy, dając pełny obraz badanej rzeczywistości i ucząc myślenia globalnego.

Niezwykle cenną rzeczą dla odbioru całości dysertacji jest nie tylko zreferowanie wybranych stanowisk autorów, ale dążenie Autorki do wyrażenia także własnego spojrzenia na wyrażane przez uwzględnianych autorów stwierdzenia i zaprezentowane perspektywy patrzenia. W taki sposób zauważamy, że szczególnym przedmiotem badań dla Doktorantki, idącej za rozwojem idei personalizmu, jest nade wszystko człowiek rozumiany jako osoba i

punkt wyjścia kolejnych etapów analizy. Pozwoliło to Doktorantce na wyodrębnienie bardzo interesującej i oryginalnej możliwości zauważenia podstawowych problemów wychowawczych, z jakimi zmagą się i teoretycznie także konfrontowała przy realizowaniu rozprawy.

Dość rzeczowo wchodząc w taki kontekst analiz, Autorka nakreśliła wiarygodną i szczegółową mapę sytuacyjną poglądów i możliwych wpływów poszczególnych nurtów pedagogiki personalistycznej, nie pomijając nawet historycznych zdarzeń wpływających na kształt i charakter pedagogicznego personalizmu w Polsce i jego ideowe przesłanie.

2. Aktualność, wszechstronność i oryginalność rozprawy oraz podjętej w rozprawie problematyki

Rozprawa Doktorantki dołącza do ciągle jeszcze niewielu istniejących naukowych opracowań poświęconych personalizmowi, czy nawet personalizmom w polskiej myśli pedagogicznej i w działalności głównych jej przedstawicieli, stanowiąc tym samym bardzo dobrą zapowiedź nadchodzącego jego renesansu o którym pisał m.in. Jan Paweł II w *Sollicitudo rei socialis*, zauważając oprócz negatywnych objawów „błędnej i przewrotnej koncepcji prawdziwego rozwoju człowieka” (nr 26), występowanie współcześnie w skali światowej już w jego czasach potężnego ruchu bardzo wielu ludzi, przejętych wrażliwością na osobę, jej prawami ludzkimi i poszanowaniem jej godności.

Przedstawiona dysertacja, przez swój charakter i niewątpliwie wyodrębnioną specyfikę ujęcia, wprowadzie wyznaczoną przez temat rozprawy i związaną z rozwojem oraz obecnością idei personalizmu w polskiej refleksji pedagogicznej, ale bardzo wydatnie wpisuje się w dość potrzebny i bardzo aktualny kontekst współczesnej pedagogiki ogólnej i teorii wychowania oraz pedagogiki porównawczej, w tym zwłaszcza pedagogiki chrześcijańskiej.

Autorka, bazując na bardzo trafnie i ze znanstwem dobranych tekstach źródłowych oraz na opracowaniach polskich personalistów spotykanych we współczesnej literaturze pedagogicznej, zgromadziła bardzo bogaty materiał, który następnie poddała analizie i opisała w formie mistrzowsko wręcz uporządkowanej i utrzymanej w klimacie bardzo żywej i wciągającej w lekturę narracji, a chwilami też dyskusji z poglądami i tendencjami uwzględnionymi w rozprawie, ukazując ich możliwe konsekwencje i pedagogiczne implikacje. Otrzymujemy zatem w przedstawionej rozprawie rezultat naukowego poszukiwania, owocujący bardzo wartościowymi i pod wieloma względami prawdziwie erudycyjnymi

analizami, charakteryzującymi się poprawnością i lapidarnością ujęcia oraz bardzo ważną dozą elementów krytycznej analizy.

Na uwagę zasługuje wysiłek oddania tej specyfiki i klimatu, który występuje w publikacjach wpisujących się w nurt personalizmu, a charakteryzujący się wrażliwością na osobę i jej godność, sięgając aż po tę cechę, o której założyciel *personalizmu historycznego* Emmanuel Mounier, pisał jako o *myśleniu walczącym o człowieka jako osobę i całe wspólnoty osób*. Cechą personalistycznego myślenia jest także dążenie do integralności i wieloaspektowości, jak również zauważanie roli kształtowania wychowanków ku wartościom, z których na szczególną uwagę zasługuje podmiotowość, rozumiana zarówno w odniesieniu do osoby, jak i całych wspólnot osób – w wolności i odpowiedzialnie odkrywających i realizujących swoje powołanie życiowe.

Uzyskane efekty tym bardziej potwierdzają, że sam wybór tematu i jego realizację należy uznać za właściwe i zasługujące na najwyższe uznanie. Rozprawa ogólnie stanowi cenny wkład w aktualne badania nad personalistyczną myślą pedagogiczną i jej twórcami, jak również w badania porównawcze i specyficznie chrześcijańskie. Bardzo cenne jest nawiązanie do tradycji badań prowadzonych przez Karola Górskiego, czy także Bogdana Suchodolskiego, dotyczących rozwoju idei i prądów duchowych oraz kulturowych w Europie i w Polsce, ważnych dla wychowania i pedagogiki.

3. Struktura rozprawy

Rozprawa w swoim podziale strukturalnym jest jasna i logiczna. Została ona podzielona na trzy zasadnicze części, z których pierwsza zawiera trzy, a część druga i trzecia cztery rozdziały. Logiczny i spójny wydaje się tok rozumowania Autorki: od przedstawienia własnych poszukiwań ukierunkowanych na zastosowanie adekwatnej do przyjętych intencji badawczych – metodologii i w ogóle wskazanie i scharakteryzowanie metodologicznych założeń i przyjętej procedury badań przyjętych w realizowaniu problematyki rozprawy (*Część I*).

Na poszczególnych etapach swoich analiz, Doktorantka opracowała i konsekwentnie stosowała jasną i logiczną drogę postępowania odzwierciedlaną już przez samą strukturę rozprawy podzieloną na trzy części:

I-szą część zatytułowaną: *O metodach badań nad ideami i doktrynami pedagogicznymi oraz ich historią*, poświęcono metodom badań nad ideami i doktrynami pedagogicznymi oraz ich historii. Część ta związana jest z prezentacją metodologii, zastosowanej w badaniach idei i doktryn pedagogicznych oraz ich historią. W rozdziale pierwszym Doktorantka poświęciła

szczególną uwagę metodologii swoich badań odnosząc się zwłaszcza do metody hermeneutycznej i metody historycznej. Nie zabrakło odniesienia się do współczesnej sytuacji i debat poświęconych m.in. postmodernistycznym wątpliwościom, co do badań i interpretacji idei i doktryn pedagogicznych w rozdziale drugim. Z kolei rozdział trzeci zawiera prezentację wybranych modeli i wzorców badań doktryn pedagogicznych;

II-gą część zatytułowaną: *Refleksja personalistyczna w myśli filozoficznej i religijnej. Filozoficzne i religijne źródła personalizmu*, poświęcono refleksji personalistycznej w myśli filozoficznej i w myśli religijnej ze szczególnym wskazaniem na źródła personalizmu. Część ta zawiera w swojej strukturze również cztery rozdziały, w których kolejno ukazane zostało kształtowanie się myśli personalistycznej (z odniesieniami do M. Schelera), nurty personalizmu rosyjskiego i amerykańskiego oraz rozwój myśli personalistycznej dzięki Emmanuelowi Mounierowi, także Karolowi Wojtyła i Wincentemu Granatowi);

III-cią część zatytułowaną: *Idee i doktryny personalistyczne w polskiej myśli pedagogicznej – próby rekonstrukcji wybranych stanowisk*, również z czterema rozdziałami z uwagą skierowaną na idee i doktryny personalistyczne w polskiej myśli personalistycznej: od Sergiusza Hessena i Karola Górskiego (w rozdziale ósmym), przez Jacka Woronieckiego i Józefa Pastuszkę (rozdział dziewiąty), po Stefana Kunowskiego i Mieczysława Łobockiego (rozdział dziesiąty) oraz Wojciecha Chudego, Katarzynę Olbrycht i Mariana Nowaka (w rozdziale jedenastym) pod kątem podobieństw i specyfiki u każdego z wymienionych autorów.

Podejmując problematykę obecności pedagogiki personalistycznej w polskiej refleksji o wychowaniu, ze skupieniem się na interpretacji jej idei, inspiracji i na jej rekonstrukcję, Doktorantka ze swoimi badaniami plasuje się wśród autorów akcentujących zwłaszcza chrześcijański personalizm pedagogiczny, co niewątpliwie wpisuje podjęte badania także w zakres zainteresowania filozofii chrześcijańskiej i nauk teologicznych.

Dysertacja zawiera bardzo dobry *Wstęp* i także wyprowadza wnioski, dokonuje podsumowań i ukazuje uzyskane efekty w *Zakończeniu*, w którym bardzo sugestywnie Autorka podsumowała poruszane zagadnienia, jak też wskazała na aktualność koncepcji i stanowiska personalistycznych polskich pedagogów. Przy tym Autorka wykazała się bardzo dobrą orientacją w aktualnym stanie badań w zakresie wybranej problematyki, dynamicznie i logicznie referowała wzięte pod uwagę stanowiska i opinie autorów, uwzględniając przy tym także występujące w społecznym dyskursie dotychczasowe analizy pedagogów, historyków i biografów, dotyczące pedagogiki personalistycznej.

Szczególną dojrzałość zaprezentowała Doktorantka dokonując bardzo dobrych analiz poglądów wziętych pod uwagę autorów, ale jeszcze bardziej w podejmowanych twórczych dialogach z autorami i z ich poglądami.

Tym samym Doktorantka wykazała się też bardzo ważną wiedzą o własnym stanie wiedzy, ukazując przy tym uwarunkowania wpływające na kształtowanie się Jej własnych poglądów i w pierwszej niejako osobie, doświadczać wartości zastosowanej metody rekonstrukcji hermeneutycznej, pozwalającej na tego rodzaju pogłębione zrozumienie.

Poszczególne rozdziały, mimo iż podejmują jakby odrębne kwestie, pozostają w logicznej i tematycznej relacji ze sobą. Rozprawa jest zaopatrzona spisem treści, wykazem literatury przedmiotu, zawiera także wartościową dokumentację wypowiedzianych stwierdzeń w postaci starannie dobranych cytowań, jak też dobrze zredagowanych i wiele wyjaśniających przypisów.

4. Ocena formalna i merytoryczna

Wyrazy uznania pod adresem rozprawy i Doktorantki prezentującej rzadko na tym etapie spotykaną dojrzałość badawczą, erudycję i konsekwencję w swoim podejściu metodologicznym, można by jeszcze mnożyć, ale z obowiązku recenzenta wynika również konieczność poszukiwania słabości i krytyczne ustosunkowanie się do prezentowanej rozprawy, celem wsparcia dążeń do dalszego rozwoju warsztatu naukowego Kandydatki.

Zwrócę uwagę na niektóre z nich, dla ewentualnych przyszłych korekt, jak też dla ukierunkowania dalszych poszukiwań Autorki, a zwłaszcza dla zachęty do jak najszybszego przygotowania rozprawy do wydania drukiem – co gorąco popieram, a nawet widzę jako rzecz wręcz konieczną. Z tym przekonaniem wskazuję też na niektóre aspekty, które można rozważyć i ewentualnie udoskonalić w przygotowywanym wydaniu rozprawy drukiem. Intencją moją nie jest zatem jakiegokolwiek umniejszanie w niczym wartości rozprawy, którą oceniam jako bardzo oryginalną i w takim charakterze oraz wyżej naszkicowanym tle problematyki – bardzo potrzebną współczesnej pedagogice i to zarówno pedagogice uprawianej w KUL jak i w Polsce.

Nade wszystko zachęcałbym do poświęcenia szczególnej uwagi metodom badawczym, przy których prezentacji (w rozdziale pierwszym), warto przemyśleć ich dopełnienie także o metodę fenomenologiczną, tym bardziej, że faktycznie jej konieczność pojawia się w związku z dążeniami do ujęć istoty wychowania, czy samej tajemnicy osoby (wychowanka i wychowawcy) oraz wspólnot osób, chociażby w omawianych stanowiskach S. Kunowskiego, M. Nowaka, już nie wspominając o Karolu Wojtyłe. Przy omawianiu zatem metody badań

własnych – w tym zwłaszcza metody hermeneutycznej rekonstrukcji wybranych stanowisk, warto podjąć również wysiłek odrębnego zilustrowania i może szerszego uwzględnienia także metody fenomenologicznej i innych podejść badawczych stosowanych w badaniach w podejściu hermeneutycznie zorientowanym, jak np. metoda analityczna, czy metoda eksplikacji, które zresztą są też stosowane w rozprawie. W związku z metodą historyczną, może w tego rodzaju badaniach bardzo przydatne być rozróżnienie na ujęcia rezultatów tych badań jako *res gestae* oraz *res gestarum* – w tym ostatnim przypadku uwzględnić należałoby także zastosowaną narrację o badanych wydarzeniach. Można taką prezentację rozszerzyć na ukazanie też konkretnych form, konkretnych technik i narzędzi badawczych. Wskazane byłoby może dla przyszłych badań wyraźne wymienianie i wydzielenie także technik gromadzenia materiału dokumentarnego, jak też technik jego systematyzowania, przetwarzania i opracowywania.

Takim ważnym wątkiem, który warto byłoby podjąć w przyszłych badaniach i w dalszym kontynuowaniu swoich bardzo wspaniale realizowanych dotychczasowych poszukiwań badawczych, do czego bardzo zachęcam Doktorantkę, mogłoby być odniesienie się do *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* ONZ i to zwłaszcza wkładu personalizmu pedagogicznego w jej przygotowanie, a następnie jej znaczenia w rozwoju personalistycznego myślenia, a także Soboru Watykańskiego II i na ile chociażby *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, czy *Konstytucja Duszpasterska Soboru Watykańskiego II (Gaudium et spes)* wpłynęła na personalistyczną koncepcję wychowania chrześcijańskiego zwłaszcza Stefana Kunowskiego, czy Karola Wojtyły, a także polskich pedagogów analizowanych jako personalistycznie zorientowanych.

Innym problemem, który się rodzi przy lekturze rozprawy jest zróżnicowanie poszczególnych części pod względem ich struktury. Zwłaszcza sprawa dotyczy podsumowań, konkluzji zamieszczonej pod koniec każdego rozdziału w III-ciej Części rozprawy. W efekcie wcześniejsze rozdziały nie mają takich podsumowań, a te w ostatniej części już je posiadają. Wskazane byłoby może jakieś dopełnienie – zwłaszcza z myślą o wydaniu drukiem rozprawy – wyjaśniające tę odrębność w strukturze rozdziałów ostatniej jej części.

Rozprawa jest wprawdzie bardzo solidnie przygotowana i starannie dopracowana pod względem zarówno językowym jak i jasności prezentacji myśli. Zdarzają się tylko nieliczne drobne potknięcia literowe lub pomyłki w tekście, np. na s. 69 mamy „bark” zamiast chyba „brak”, także literówki czy nieścisłości w zapisie niektórych nazwisk autorów, jak np. jest „Gilbson” zamiast „Gilson” (s. 122), czy na s. 319 (i to zapisane błędnie nawet trzykrotnie) oraz s. 320 i 324 – jest „Olbrych”, zamiast „Olbrycht”, itd.

Przydałyby się mimo wszystko kilkudzaniowe wprowadzenia do tych rozdziałów w których ich brakuje, a które wyjaśniałyby bliżej umiejscowienie rozpatrywanych treści w tym właśnie rozdziale, s. 30, 64, 130 (przydałoby się zwłaszcza w takim wprowadzeniu też krótkie wyjaśnienie dlaczego zamieszczono razem np. w rozdziale V razem nurty personalizmu amerykańskiego i rosyjskiego, a dalej s. 188, czy np. w rozdziale IX wskazanie zamieszczenia razem Jacka Woronieckiego i Józefa Pastuszki (s. 212) itp.

Wprawdzie w podsumowaniu takie uzasadnienia można wyczytać, to jednak byłoby dobrze to wszystko wiedzieć już na początku rozdziału. Zapobiegłoby to zarazem niedobrej sytuacji występowania tytułu po tytule, (tytuły paragrafu po tytule rozdziału, co rodzi podpowiedź, że taka sytuacja domagałaby się zredukowania dwu tytułów po sobie następujących, do jednego wspólnego – zob. s. 30, s. 64, s. 130, s. 188, s. 212, s. 261, s. 302 itd.).

Dodać przy tym pragnę i jeszcze raz potwierdzić, że poza łatwymi zresztą do skorygowania błędami technicznymi, wymienione wyżej uwagi są jedynie do przemyślenia i ewentualnie do rozważenia w sprawie ich podjęcia w dalszych badaniach Doktorantki, tym bardziej, że zaprezentowana obecnie rozprawa charakteryzuje się bardzo wysoką metodologiczną spójnością i trafnością wyborów, za którą stoi bardzo solidny warsztat także Promotora rozprawy i również Promotora pomocniczego. Uwagi zatem są jedynie ewentualnym ukierunkowaniem myślenia na aspekty, które być może w dalszych badaniach warto byłoby podjąć, aby one jeszcze bardziej rozświetliły już wyrażone w rozprawie zagadnienia i aspekty.

4. Merytoryczna i formalna strona rozprawy

W sumie jednak ogólny owoc tej rozprawy należy uznać za znaczący z wielu względów, z których podkreślam nade wszystko:

1) Autorka bardzo dobrze poradziła sobie z problematyką, której analiza jest specyficzna, wielowątkowa i ciągle niewystarczająco opracowana zarówno w aspekcie teoretycznym, jak też metodologicznym. W przedstawionej rozprawie jest widoczny wysiłek wyjaśniania, porządkowania, zwracania uwagi na istotę rzeczy;

2) Autorka prezentuje dość dobrą wiedzę w zakresie swojej problematyki, w tym także przejawia wartościowe zainteresowania filologiczne, co jest swoistym świadectwem jej erudycji, a zarazem wskazuje na konieczny w myśleniu naukowym wysiłek adekwatnego języka i stosowanych pojęć oraz na wartościowe wpisywanie poruszanej problematyki w

kontekst sytuacyjny i społeczny zarówno okresów życia i działalności analizowanych stanowisk autorów, jak też współczesnych poszukiwań pedagogicznych i aktualnie toczących się debat naukowych;

3) Autorka daje ważne impulsy dla pedagogicznego opracowania poszczególnych problemów wychowawczych i zjawisk wychowawczych w kontekście nurtów i stanowisk pedagogicznych polskich personalistów.

Ogólnie, rozprawa robi wrażenie opracowania napisanego z dużą dozą staranności i jest świadectwem dojrzałości naukowej Doktorantki, co zarazem dobrze ilustruje możliwości, ale też szczególne uzdolnienia Autorki do syntetycznego formułowaniu swoich myśli i jasności w ujęciu problemu, jak też wystawia bardzo dobre świadectwo całej tej SZKOŁY, jaką potrafiła w takiej właśnie postaci uformować Pani Promotor rozprawy, Której w tym miejscu pragnę wyrazić szczególne słowa uznania, gratulacji i wdzięczności.

Rozprawa jest prowadzona w klimacie bardzo dobrej narracji, z logicznymi i jasnymi kolejnymi krokami postępowania. Praca zawiera dobrą dokumentację poszczególnych etapów postępowania, bardzo dobrze zredagowane przypisy i solidną dokumentację wypowiedzianych myśli, co w sumie wskazuje na solidność i chyba najbardziej optymalne z możliwych przygotowanie Doktorantki do tego rodzaju badań oraz na wypracowany bardzo wartościowy, własny sposób analizowania badanych faktów.

5. Bilans ocenowy i konkluzje

Oczywiście, wymienione też aspekty rodzące moje pytania, czy podpowiedzi na dalsze etapy naukowego rozwoju Doktorantki, nie mogą w niczym osłabić wartości prezentowanej rozprawy. Jest to rozprawa bardzo potrzebna i stanowi wartościowy wkład do badań nad polską myślą pedagogiczną, zwłaszcza w zakresie pedagogiki personalistycznej, w tym m.in. uprawianej w KUL, za co tym bardziej w imieniu mojego ośrodka jestem wdzięczny Doktorantce i jej Promotorom oraz Pedagogice Śląskiej, ale też jest to oddany ogromny wkład pracy w ogóle dla polskiej myśli pedagogicznej.

Przedstawienie problemu, konstrukcja opracowania, stałe utrzymywanie się w rytmie dobrej narracji, wieloaspektowe podjęcie i analizowanie problematyki, stanowią wartościowy owoc poszukiwań Autorki i wskazują, że mamy do czynienia z przedsięwzięciem bardzo udanym. Widoczna jest w samym tekście pracy i stylu jego opracowania, wysokiej klasy erudycja Autorki rozprawy, a wysiłek bogatej dokumentacji tym bardziej przekonuje o rzadko

dzisiaj spotykanej solidności i sumienności badawczej Doktorantki, co przejawia się także w postaci przytaczanej i cytowanej literatury przedmiotu.

To wszystko sprawia, że wyrażam wniosek o przyjęcie tej rozprawy jako doktorskiej, a także wnoszę prośbę do Wysokiej Komisji o poparcie tej rozprawy jako wartościowej i zaopiniowanej pozytywnie z najwyższymi ocenami do druku oraz o poparcie wniosku o wyróżnienie rozprawy. Z tym większym też osobistym przekonaniem zaświadczam, że stosownie do wymogów *Ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych z dnia 12.09.1990 r.*, jak też tej z 14 marca 2003 r. i następnych nowelizacjach ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym, biorąc pod uwagę walory rozprawy potwierdzam, iż zagadnienie podjęte i postawione przez Autorkę, uznaję jako oryginalne, wartościowe i aktualne oraz zaprezentowane z dużą dojrzałością w podejmowaniu i konsekwentnym prowadzeniu badań.

Formułując ogólną ocenę rozprawy doktorskiej przygotowanej przez Panią mgr Marię Misik chciałbym podkreślić jej znaczenie dla badań nad pedagogiką personalistyczną i jej implikacjami i znaczącym wkładem dla pedagogiki w ogóle. Jest to praca oryginalna, przybliżająca problematykę związaną z personalizmem i personalistyczną teorią wychowania oraz jej sytuacją w Polsce. Mimo sformułowanych uwag, rozprawa doktorska mgr Marii Misik *Elementy pedagogiki personalistycznej w polskiej refleksji o wychowaniu. Idee – inspiracje – rekonstrukcje* spełnia z dużym naddatkiem warunki określone w *Ustawie* dotyczącej nadawania stopni naukowych (art. 13 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* - Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 w zw. z art. 179 ust 2 i 3 *Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* – Dz.U. z 2018 r. poz. 1669). Stawiam więc wniosek o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania wszczętego przewodu doktorskiego.

Jednocześnie występuję z wnioskiem o wyróżnienie i nagrodzenie tej rozprawy, która poziomem dyskursu naukowego, dojrzałością, zaprezentowaną erudycją i prawdziwą biegłością w znajomości tej problematyki, nie tylko że spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, ale znacząco się w tym wyróżnia.

Lublin, dnia 22 października 2024 r.